

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه یزد
دانشکده علوم انسانی
گروه علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
روانشناسی تربیتی

بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی با خلاقیت هیجانی و هوش
هیجانی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه یزد

استاد راهنما:

دکتر مریم کیان

استاد مشاور:

دکتر مهدی رحیمی

پژوهش و نگارش:

طیبه یآوری

مهر ۱۳۹۳

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی مرتبط بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه/ رساله متعلق به دانشگاه یزد است و هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی از این پایان نامه/ رساله برای تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ثبت اثر بدیع هنری، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس و ارائه مقاله در سمینارها و مجلات علمی از این پایان نامه/ رساله منوط به موافقت کتبی دانشگاه یزد است.

تقدیم به:

پدر و مادرم

که در سایه‌ی پر مهر ایشان به تحصیل علم پرداختم و در تمام لحظات زندگی به لطف وجود این دو نعمت الهی آسوده خاطر زیستم.

همسرم

که وجودش شوق زیستن، وفایش مایه عشق، صفایش مایه آرامش و صبرش مایه پشتکار من بود.

گل باغ زندگی‌ام، دخترم

یاسمن

تقدیر و تشکر:

خداوند منان را سپاسگزارم که فرصت و نعمت تحصیل علم و دانش را به بنده عنایت فرمود. از خداوند خواستارم دانشی را که در دنیا عایدم گشته در آخرت نیز برایم سودمند باشد. از استاد صبور و باتقوا، سرکار خانم دکتر مریم کیان که زحمت راهنمایی این پایان نامه را به عهده داشتند و با راهنمایی‌های گرانقدر و ارزشمندشان در اجرای این پژوهش بنده را راهنمایی کردند کمال سپاس را دارم.

از استاد باکمالات و شایسته، جناب آقای دکتر مهدی رحیمی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننموده‌اند و زحمت مشاوره این پایان نامه را بر عهده گرفتند صمیمانه تشکر می‌کنم.

در انتها از خانواده و دوستان عزیزم که در به ثمر نشستن این پایان نامه من را یاری کردند کمال تشکر را دارم.

چکیده:

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه‌ی ویژگی‌های شخصیتی با خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه یزد بود. در این پژوهش از روش توصیفی-همبستگی استفاده شد. جامعه‌ی مورد نظر دانشجویان دانشگاه یزد در دوره کارشناسی بودند که از بین آن‌ها ۳۹۷ دانشجوی (۲۰۵ پسر و ۱۹۲ دختر) مشغول به تحصیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۳-۹۲ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده شامل فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی نئو (NEO-FFI)، پرسشنامه خلاقیت هیجانی آوریل و مقیاس هوش هیجانی شات بودند. داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون چندگانه به طور همزمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد از بین پنج عامل شخصیتی، ابعاد روان‌رنجوری، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی پیش‌بین کننده‌های مثبت و معنادار خلاقیت هیجانی بودند و تنها بعد توافق‌پذیری پیش‌بین خلاقیت هیجانی نبود. همچنین از بین پنج عامل شخصیتی، سه عامل برون‌گرایی، گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی پیش‌بین کننده مثبت و معنادار هوش هیجانی بودند. نتایج همبستگی حاکی از همبستگی معنی‌دار هوش هیجانی و خلاقیت هیجانی بود و نتایج آزمون t و تحلیل واریانس (ANOVA, MANOVA) حاکی از نبود تفاوت معنادار بین دختران و پسران و نبود تفاوت معنادار بین گروه‌های تحصیلی علوم انسانی، علوم پایه و فنی-مهندسی در متغیرهای پژوهش بود. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که شخصیت، پیش‌بین کننده و بستر عملکرد خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی می‌باشد. بنابراین در مطالعه‌ی این سازه‌ها باید به تفاوت‌های فردی توجه نمود.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت هیجانی، هوش هیجانی، دانشجویان، دانشگاه

یزد.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات پژوهش	۱
۱-۱- مقدمه	۳
۲-۱- بیان مسئله	۵
۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۱۱
۴-۱- متغیرهای پژوهش	۱۲
۵-۱- اهداف پژوهش	۱۳
۱-۵-۱- هدف کلی	۱۳
۲-۵-۱- اهداف جزئی	۱۳
۶-۱- فرضیات پژوهش	۱۳
۷-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها	۱۴
۱-۷-۱- تعریف مفهومی ویژگی‌های شخصیتی	۱۴
۲-۷-۱- تعریف عملیاتی ویژگی‌های شخصیتی	۱۴
۳-۷-۱- تعریف مفهومی خلاقیت هیجانی	۱۵
۴-۷-۱- تعریف عملیاتی خلاقیت هیجانی	۱۵
۵-۷-۱- تعریف مفهومی هوش هیجانی	۱۵
۶-۷-۱- تعریف عملیاتی هوش هیجانی	۱۵
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش	۱۷
۱-۲- پیشینه نظری	۱۹
۱-۱-۲- ویژگی‌های شخصیتی	۱۹
۱-۱-۱-۲- تعریف شخصیت	۱۹
۲-۱-۱-۲- اهمیت مطالعه شخصیت	۲۱
۳-۱-۱-۲- نظریه‌های شخصیت	۲۱

۳۱	۲-۱-۲- خلاقیت هیجانی
۳۱	۱-۲-۱-۲- تعریف خلاقیت
۳۴	۲-۲-۱-۲- تعامل خلاقیت و هیجان
۳۵	۳-۲-۱-۲- خلاقیت هیجانی
۳۸	۴-۲-۱-۲- ابعاد خلاقیت هیجانی
۴۰	۵-۲-۱-۲- چارچوبی برای تحلیل رفتار هیجانی
۴۳	۶-۲-۱-۲- ماهیت خلاقیت هیجانی
۴۵	۳-۱-۲- هوش هیجانی
۴۵	۱-۳-۱-۲- تعریف هوش
۴۷	۲-۳-۱-۲- تعریف هوش هیجانی
۴۸	۳-۳-۱-۲- تاریخچه هوش هیجانی
۵۱	۴-۳-۱-۲- دیدگاه‌های هوش هیجانی
۵۶	۴-۱-۲- رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت هیجانی، هوش هیجانی
۵۹	۲-۲- پیشینه پژوهشی
۵۹	۱-۲-۲- پژوهش‌های خارج ایران
۶۷	۲-۲-۲- پژوهش‌های داخل ایران
۷۳	۳-۲- جمع بندی
۷۷	فصل سوم: روش پژوهش
۷۹	۱-۳- روش پژوهش
۷۹	۲-۳- جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری
۷۹	۱-۲-۳- جامعه آماری
۷۹	۲-۲-۳- نمونه آماری
۸۰	۳-۲-۳- روش نمونه گیری
۸۱	۱-۳-۳- پرسشنامه شخصیتی NEO
۸۵	۲-۳-۳- پرسشنامه‌ی خلاقیت هیجانی (ECI)

۳-۳-۳	پرسشنامه هوش هیجانی شات (SEI)	۸۶
۳-۴	روش اجرای پژوهش	۸۹
۳-۵	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۹۰
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها	۹۱
۴-۱	یافته‌های توصیفی	۹۳
۴-۲	یافته‌های استنباطی	۹۹
	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری	۱۰۹
۵-۱	مروری بر پژوهش	۱۱۱
۵-۲	بحث و نتیجه‌گیری	۱۱۲
۵-۳	محدودیت‌های پژوهش	۱۲۶
۵-۴	پیشنهادها	۱۲۶
	منابع	۱۲۸
	پیوست‌ها	۱۵۱

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱- نمونه آماری پژوهش به تفکیک دانشکده و جنسیت	۸۰
جدول ۳-۲- شماره سؤال های پرسشنامه شخصیتی نئو	۸۴
جدول ۳-۳- شماره ی سؤال های پرسشنامه خلاقیت هیجانی	۸۶
جدول ۳-۴- شماره سؤال های پرسشنامه هوش هیجانی شات	۸۹
جدول ۴-۱: توزیع فراوانی شرکت کنندگان بر اساس جنسیت	۹۳
جدول ۴-۲: توزیع فراوانی شرکت کنندگان بر اساس دانشکده و جنسیت	۹۳
جدول ۴-۳: توزیع فراوانی شرکت کنندگان بر اساس سن	۹۴
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی شرکت کنندگان بر اساس وضعیت تأهل	۹۴
جدول ۴-۵: میانگین، انحراف استاندارد، دامنه تغییرات و میانه آزمودنی ها در متغیر ویژگی های شخصیتی	۹۴
جدول ۴-۶: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی ها در متغیر ویژگی های شخصیتی به تفکیک جنسیت	۹۵
جدول ۴-۷: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی ها در متغیر ویژگی های شخصیتی به تفکیک دانشکده	۹۶
جدول ۴-۸: میانگین، انحراف استاندارد، دامنه تغییرات و میانه آزمودنی ها در متغیر خلاقیت هیجانی	۹۶
جدول ۴-۹: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی ها در متغیر خلاقیت هیجانی به تفکیک جنسیت	۹۷
جدول ۴-۱۰: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی ها در متغیر خلاقیت هیجانی به تفکیک دانشکده	۹۷
جدول ۴-۱۱: میانگین، انحراف استاندارد، دامنه تغییرات و میانه آزمودنی ها در متغیر هوش هیجانی	۹۸

- جدول ۴- ۱۲: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی‌ها در متغیر هوش هیجانی به تفکیک جنسیت ۹۸
- جدول ۴- ۱۳: میانگین، انحراف استاندارد و دامنه تغییرات آزمودنی‌ها در متغیر هوش هیجانی به تفکیک دانشکده ۹۹
- جدول ۴- ۱۴: همبستگی صفر مرتبه بین خلاقیت هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی در کل نمونه ۱۰۰
- جدول ۴- ۱۵: مدل رگرسیون خلاقیت هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی ۱۰۰
- جدول ۴- ۱۶: مدل رگرسیون خلاقیت هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی (ANOVA) ۱۰۰
- جدول ۴- ۱۷: مدل رگرسیون خلاقیت هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی (ضرایب) ۱۰۰
- جدول ۴- ۱۸: همبستگی صفر مرتبه بین هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی در کل نمونه ۱۰۱
- جدول ۴- ۱۹: مدل رگرسیون هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی ۱۰۱
- جدول ۴- ۲۰: مدل رگرسیون هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی (ANOVA) ۱۰۱
- جدول ۴- ۲۱: مدل رگرسیون هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی (ضرایب) ۱۰۲
- جدول ۴- ۲۲: ماتریس همبستگی بین هوش هیجانی با خلاقیت هیجانی و ابعاد آن ۱۰۲
- جدول ۴- ۲۳: ماتریس همبستگی صفرمرتبه بین ابعاد شخصیت ۱۰۳
- جدول ۴- ۲۴: ماتریس واریانس- کوواریانس ابعاد شخصیت بر اساس جنسیت ۱۰۳
- جدول ۴- ۲۵: آزمون لوین برای برابری خطای واریانس ۱۰۴
- جدول ۴- ۲۶: بررسی نرمالیتی ابعاد شخصیت ۱۰۴
- جدول ۴- ۲۷: آزمون چند متغیره اثر جنسیت ۱۰۴
- جدول ۴- ۲۸: آزمون بین گروهی ۱۰۵
- جدول ۴- ۲۹: نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه مستقل دختر و پسر از لحاظ خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی ۱۰۵
- جدول ۴- ۳۰: ماتریس واریانس- کوواریانس ابعاد شخصیت بر اساس دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی- مهندسی ۱۰۶

- جدول ۴-۳۱: آزمون لوین برای برابری خطای واریانس..... ۱۰۶
- جدول ۴-۳۲: آزمون چند متغیره اثر دانشکده..... ۱۰۶
- جدول ۴-۳۳: نتایج تحلیل واریانس نمره های خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی سه گروه
تحصیلی علوم انسانی، علوم پایه و فنی- مهندسی ۱۰۷

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲: رابطه دو بعد از شخصیت بر مبنای تحلیل عاملی و طبایع چهارگانه یونانی (آیزنک، ۱۹۷۰؛ به نقل از پروین و جان، ۱۳۸۸).....	۲۸
شکل ۲-۲- چارچوبی برای تحلیل رفتار هیجانی (آوریل، ۱۹۸۸؛ به نقل از آوریل و توماس نولز، ۱۹۹۱).....	۴۲

فصل اول:
کلیات پژوهش

از میان ویژگی‌های مختلف، عاملی که می‌تواند به انسان‌ها کمک کند تا خود و دیگران را بهتر بشناسد شخصیت^۱ است (مشبکی، ۱۳۷۷). شخصیت یک سازه پیچیده روانشناختی است که برای کشف چگونگی رفتار فرد به کار می‌رود و در کل، انواع رفتارهای انسان را در موقعیت‌های مختلف نشان می‌دهد (فردوسی، مرعشیان و طالب پور، ۱۳۹۱). همه انسان‌ها از حیث داشتن شخصیت، به معنی وسیع کلمه روان‌شناسی با یکدیگر همانندند؛ یعنی هر کسی شخصیتی دارد. ولی این شخصیت یا خویشتن در همه یکسان نیست؛ بلکه در هر کسی به صورت خاصی می‌باشد که او را از دیگران متمایز می‌سازد. تفاوت‌هایی که افراد با یکدیگر دارند به حدی است که نمی‌توان از میان آنها حتی دو نفر را یافت که از هر لحاظ شبیه به هم باشند. در واقع هر انسان و رویدادی در نوع خود منحصر به فرد است (قرباغی، ۱۳۸۲؛ به نقل از نجارپور استادی، اسمخانی اکبری نژاد و لیوارجانی، ۱۳۸۹). ویژگی‌های شخصیتی^۲ افراد بر رفتار و شناخت آن‌ها دارای نقش می‌باشند. این نقش گاه مستقیم و بی‌واسطه است و گاه با اثرگذاری بر عوامل واسطه‌ای موجب بروز پیامدهای رفتاری و شناختی می‌شود (فیلی و نادی، ۱۳۹۰). افرادی که از نظر پیچیدگی شناختی بالا هستند، در بین مردم تنوع زیادی ایجاد می‌کنند و به راحتی یک شخص را در طبقات زیادی قرار می‌دهند. بنابراین می‌توان گفت که سبک شناختی یکی از ابعاد شخصیت می‌باشد (شولتز و شولتز^۳، ۱۳۸۸). اما باید اذعان نمود که انسان‌ها در عین این که موجوداتی عقلانی هستند، خصایل هیجانی نیز دارند (ایوچویک، براکت و مایر^۴، ۲۰۰۷). هیجان‌ها بخش عمده‌ای از زندگی ما را در برمی‌گیرند، حضور مستقیم و غیرمستقیم در همه لحظات زندگی افراد دارند (آوریل و توماس نولز^۵، ۱۹۹۱) و دارای نقش مؤثر و با اهمیتی برای حل چالش‌ها، فشارها و مشکلات زندگی می‌باشند (ریو^۶، ۱۳۹۰).

-
1. Personality
 2. Personality characteristics
 3. Schulze & Schulze
 4. Ivcevic, Brackett & Mayer
 5. Averill & Thomas- Knowles
 6. Reeve

سال‌ها در فرهنگ‌های مختلف به واسطه‌ی سنت‌ها و قواعد مرسوم، عمل کردن بر اساس هیجان‌ها مذموم شمرده می‌شد، زیرا این باور وجود داشت که هیجان‌ها منشأ خشونت و مختص حیوانات بوده و با فرایندهای عالی تفکر همچون هوش و خلاقیت در تضاد هستند. اما امروزه روان‌شناسان با طرح موضوعاتی چون هوش هیجانی^۱ و خلاقیت هیجانی^۲ سعی داشته‌اند تا این موضوع را روشن کنند که این دو مقوله یعنی هوش و هیجان و یا خلاقیت و هیجان در تقابل با یکدیگر نیستند. در عدم تقابل این دو باید گفت که هوش هیجانی فرد را قادر می‌سازد که خلق مثبت را حفظ کرده و آن را افزایش دهد و از آنجا که خلاقیت در خلق بالا افزایش می‌یابد، به نظر می‌رسد هوش هیجانی به طور مستقیم باعث افزایش تفکر خلاق شود (ایوچویک و همکاران، ۲۰۰۷).

در پژوهش‌های اخیر، نقش هوش هیجانی در دوران کودکی در ارتباط با خلاقیت، برقراری ارتباط با والدین و در سنین بالاتر در تحصیل و انتخاب شغل آشکار شده است. خلاقیت نیز فرایندی است که در طی آن تلاش برای شکوفا کردن استعدادهای بالقوه صورت می‌گیرد. مطالعات نشان داده‌اند که شیوه‌ی افراد برای ابراز توانایی‌های شناختی از جمله هوش و خلاقیت به شخصیت آن‌ها بستگی دارد (اتکینسون، اتکینسون، اسمیت، بم و نولن- هوکسما^۳، ۱۳۸۵). باید توجه داشت که وجود چنین رابطه‌ای را نیز می‌توان بین هوش هیجانی و خلاقیت هیجانی با شخصیت در نظر گرفت.

مطالعه حاضر درصدد است به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی در بین دانشجویان کارشناسی دانشگاه یزد پردازد؛ و همچنین میزان پیش‌بینی‌پذیری خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی را از طریق ابعاد شخصیت تعیین کند؛ با این هدف که مشخص شود ابعاد شخصیت چگونه و به چه میزان می‌توانند تغییرات مربوط به خلاقیت هیجانی و هوش هیجانی را پیش‌بینی کنند.

1. Emotional Intelligence
2. Emotional Creativity
3. Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen- Hoeksema

۱-۲- بیان مسئله

«شخصیت» از بنیادی‌ترین مفاهیم روانشناسی است (کاپلان و سدوک^۱، ۲۰۰۳). آلپورت^۲، شخصیت را ساختار پویایی در ساختار روانشناسی فرد تعریف کرد که مشخص کننده رفتار و تفکرات او است (جان، روبین و پروین^۳، ۲۰۰۸). فیست و فیست^۴ (۱۳۸۴) شخصیت را الگوی نسبتاً پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی که تا اندازه‌ای به رفتار افراد دوام می‌بخشد می‌دانند. امروزه روان‌شناسان بر این عقیده هستند که وراثت و محیط در به وجود آوردن شخصیت فرد با یکدیگر در تعامل اند و شخصیت را عوامل متعددی مثل وراثت، فرهنگ، طبقه‌ی اجتماعی، تأثیرات خانوادگی و گروه همسالان تعیین می‌کنند. وراثت، استعدادهایی را در ما به ودیعه می‌گذارد که محیط ممکن است آن‌ها را پرورش دهد یا ندهد (پروین و جان، ۱۳۸۹). رابینز^۵ عوامل تعیین کننده شخصیت را ارث، محیط و موقعیت^۶ می‌داند که افراد به فراخور سه عامل یاد شده، دارای خصوصیات یا «ویژگی‌های شخصیتی» متفاوتی هستند. به دلیل کثرت این ویژگی‌ها و عدم توانایی در سنجش آن‌ها به طور کامل، یک مدل بر پایه و محور پنج عامل اصلی شخصیتی طراحی گردید و به مدل پنج عاملی شخصیت^۷ مشهور شد. این عوامل عبارتند از: روان‌رنجوری^۸، برونگرایی^۹، گشودگی به تجربه^{۱۰} (انعطاف‌پذیری)، توافق‌پذیری^{۱۱} (سازگاری)، وظیفه‌شناسی^{۱۲} (باوجدان بودن) (کاستا و مک‌کری^{۱۳}، ۱۹۹۲).

روان‌رنجورها افرادی هستند که معمولاً دارای دیدگاه منفی می‌باشند. افراد با سطح بالای این صفت، دارای احساس منفی خشم، اندوه (افسردگی)، ترس یا نگرانی هستند و این به دلیل این است که آن‌ها نسبت به رویدادهایی که از دیدگاه دیگران معمولی است به صورت هیجانی پاسخ

-
1. Kaplan & Sadock
 2. Allport
 3. John, Robin & Pervin
 4. Feist & Feist
 5. Robbins
 6. Inheritance, Environment and Position
 7. Five- Factor Model of personality
 8. Neuroticism
 9. Extraversion
 10. Openness to experience
 11. Agreeableness
 12. Conscientiousness
 13. Costa & McCrae

می‌دهند و این رویدادها را تهدیدکننده و ناکامی در زندگی می‌دانند. چون این افراد دارای احساسات منفی طولانی مدت هستند معمولاً افسرده می‌باشند و در نتیجه‌ی این عوامل، فکر کردن منطقی برای آن‌ها دشوار است (جوهر، شاه و ابوبکر^۱، ۲۰۱۳). برون‌گراها اجتماعی، مردم دوست، قاطع، فعال و پرحرف هستند. هیجان و تحریک را دوست دارند و ذاتاً بشاش‌اند. آنان امیدوار، پرنرژی و خوشبین هستند (کاستا و مک‌کری، ۱۹۹۲). افراد تجربه‌گرا، دارای ویژگی‌هایی چون خلاقیت، زیباگرایی، انعطاف‌پذیری نسبت به تجارب، درک عمیق از موقعیت هیجانی و پذیرش عقاید جدید هستند (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). افراد توافق‌پذیر برای حفظ روابط بین فردی مثبت دارای انگیزه هستند و در نتیجه همدردی بخشی از ساختار توافق‌پذیری است. افراد موافق به دیگران احترام می‌گذارند، دوستانه و گرم‌اند و مشتاق کمک به دیگران هستند (آوسک، تاکسیک و موهوریک^۲، ۲۰۰۹). در نهایت وظیفه‌شناسی، یعنی توانایی کنترل تکانه‌ها و تمایلات و به کارگیری طرح و برنامه در رفتار، برای رسیدن به اهداف می‌باشد. افراد وظیفه‌شناس دارای احساس وظیفه، نیاز به پیشرفت و سازماندهی می‌باشند. آن‌ها هدفمند، با اراده، پرنرژی و مصمم هستند (کونور-اسمیت و فلاچسبارت^۳، ۲۰۰۷).

این عوامل بنیادی می‌توانند تفاوت‌های فردی در گستره وسیعی از زمینه‌ها شامل تنظیم هیجان‌ها، سلامت روانی، عملکرد تحصیلی و غیره را پیش‌بینی کنند و توضیح دهند (جاد، هلر و مونت^۴، ۲۰۰۲؛ به نقل از کلانتر قریشی، عین‌الله زادگان و درتاج، ۱۳۹۰). شواهد بسیاری ثابت کرده‌اند که شخصیت‌هایی با مهارت هیجانی و تعاملات اجتماعی بالا، یعنی کسانی که احساسات خود را به خوبی می‌شناسند و آن‌ها را تنظیم می‌کنند و احساسات دیگران را نیز درک و به طرز اثربخشی با آن برخورد می‌کنند، در حوزه‌های مختلف زندگی موفق و کارآمدتر هستند (یاربیری، مرادی و یحیی‌زاده، ۱۳۸۰). به همین جهت در رویکردی جدید، آوریل^۵ در سال ۱۹۸۰ مفهوم خلاقیت هیجانی را بیان کرد و اظهار نمود که خلاقیت هیجانی با غنای زندگی هیجانی شخص در

1. Johar, Shah & Abu Bakar
2. Avsec, Taksic & Mohoric
3. Connor- Smith & Flachsbart
4. Judge, Heller & Munt
5. Averill

ارتباط است (ایوچویک و همکاران، ۲۰۰۷) و افراد خلاق هیجانی قادرند به طور صحیح موقعیت را ارزیابی و احساسات خود را ماهرانه بیان کنند (آوریل، ۲۰۰۷). آوریل و نانلی^۱ (۱۹۹۲)؛ به نقل از جوکار و البرزی، ۱۳۸۹) خلاقیت هیجانی را ابراز خود به روشی جدید که بر اساس آن خطوط فکری فرد بسط یافته و روابط میان فردی او افزایش می‌یابد تعریف کرده‌اند. سه مفهوم بداعت^۲، صداقت^۳ و اثربخشی^۴ در این تعریف نهفته‌اند. بداعت یعنی توانایی تغییر در هیجانات معمول و ایجاد حالت هیجانی جدید که برخلاف هنجارها و استانداردهاست یا ترکیبی جدید از هیجانات متداول فرد است. اثربخشی به هماهنگی پاسخ خلاق با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی اشاره دارد، به گونه‌ای که برقراری روابط مطلوب با دیگران را ممکن می‌کند و بهبود شیوه تفکر فردی را نیز فراهم می‌کند. صداقت در بروز هیجانات بدین معنی است که هیجانات باید برخاسته از باورها و اعتقادات فرد باشد. مطابق این ملاک زمانی که فرد متناسب با شرایط و موقعیت و برخلاف باور و احساس خود هیجاناتی را بروز دهد، ملاک صداقت را رعایت نکرده و در نتیجه خلاق هیجانی محسوب نمی‌شود. علاوه بر ملاک‌های فوق، آوریل (۲۰۰۵) معتقد است که افراد دارای خلاقیت هیجانی برای شناخت هیجانات وقت بیشتری صرف می‌کنند و گویی آمادگی ذاتی برای این کار دارند.

افراد خلاق هیجانی به هیجانانشان توجه کافی می‌کنند و سعی می‌کنند که واکنش‌های هیجانی خود را بفهمند و از این فهم برای سازگاری با موقعیت‌های جدید استفاده کنند (آوریل و توماس نولز، ۱۹۹۱). سازه خلاقیت هیجانی روی هوشیاری و حساسیت شخص نسبت به احساسات خودش و دیگران و هم روی کارآیی پاسخ‌های هیجانی تأکید دارد. از این لحاظ یک همپوشی واضحی بین ساختارهای هوش هیجانی و خلاقیت هیجانی وجود دارد (آوریل، ۱۹۹۹). پالفای و سالووی^۵ (۱۹۹۳) معتقد هستند توانایی‌های هیجانی می‌تواند با خلاقیت مرتبط باشد. هوش هیجانی شخص را قادر می‌سازد از روابط بین خلق و عملکرد آگاه شود و تلاش‌های خود را به

1. Nunly
2. Novelty
3. Authenticity
4. Effectiveness
5. Palfai & Salovy

سمت فعالیت‌هایی هدایت کند، که بهترین وضعیت هیجانی را موجب می‌شود. همچنین هوش هیجانی باعث حفظ و افزایش خلق مثبت شده که می‌تواند به طور غیرمستقیم در فرایند تفکر خلاق فرد را درگیر کند (ایوچویک و همکاران، ۲۰۰۷).

سالووی و مایر^۱ (۱۹۹۰) هوش هیجانی را به معنای توانایی فرد در نظارت بر احساس‌ها و هیجان‌های خود و دیگران به منظور متمایز ساختن آن‌ها از یکدیگر و استفاده از این اطلاعات برای هدایت اندیشه و عمل تعریف کردند. گلمن^۲ (۱۹۹۵) چهار زمینه را برای هوش هیجانی مطرح نمود که شامل خود آگاهی، خود مدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت رابطه می‌باشد. بار-اون^۳ (۲۰۰۶) هوش هیجانی را در پنج مقوله کلی بیان می‌کند که شامل بهره هیجانی درون فردی^۴، بین فردی^۵، قابلیت سازش یافتگی^۶، مدیریت تنیدگی^۷ و خلق عمومی^۸ می‌باشد. هوش هیجانی دارای دو الگوی ترکیبی^۹ و توانایی^{۱۰} می‌باشد. تفاوت این دو الگو، تفاوت مفهوم "صفت" هوش هیجانی (یا خودکارآمدی) و مفهوم "توانایی" هوش هیجانی (یا توانائی شناختی- هیجانی) می‌باشد. در الگوی ترکیبی صفت، هوش هیجانی از طریق خود گزارش‌دهی و در الگوی توانایی، هوش هیجانی از طریق تست‌های عملکردی ارزیابی می‌شود (شفیعی تبار، خداپناهی و صدق پور، ۱۳۸۷).

از نظر گلمن شخصیت افراد ترکیب درستی از عقل و دل است و معمولاً نماد عقل، بهره هوشی و نماد دل، هوش هیجانی است، اما افراد از لحاظ فرهنگی آموخته‌اند که به هیجان‌ات خود اعتماد نکنند. حتی گاهی واژه هیجان، بیانگر یک شخصیت ضعیف می‌باشد و به کسی اطلاق می‌شود که قادر به کنترل خویش نبوده یا حتی رفتاری کودکانه و ابلهانه دارد (آقایار و شریفی درآمدی، ۱۳۸۵). در سال‌های اخیر هوش هیجانی به دلیل کاربردهای متعددی که در زمینه‌های

-
1. Mayer
 2. Golman
 3. Bar-On
 4. Interpersonal
 5. Intrapersonal
 6. Adaptation
 7. Stress management
 8. General mood
 9. mixed model
 10. ability model